

Vigh Károly és Eörsi István vitája

Áchimról, Zsilinszkyről és a múlt időről

Politikai közéletünk visszatérő eleme a múlta utalás: a legkülönbözőbb témájú vitákban hangzanak el érvek és ellenérvek ugyanazokra a múltbeli eseményekre való hivatkozással. Mindezt csak bonyolultabbá teszi, hogy alapvető történelmi tények sem kellően tisztázottak. Áchim L. András parasztvezér meggyilkolását — és Bajcsy-Zsilinszky Endre részvételét e hajdani bűnügyben — sok évtizede vi-

tatják, természetesen a mindenkori politikai helyzetnek megfelelően. Vigh Károly és Eörsi István itt közreadott levélváltása sem mentes az aktuálpolitikai utalásoktól. Örvedetes viszont a vita kulturált, kölcsönös tiszteletről tanúskodó hangneme: talán az Áchim-gyilkosság részleteinek tisztázásánál is fontosabb azt látni, hogy így is lehet vitatkozni.

Eörsi István úrnak, Budapest

Kedves Pista!

A televízió Össztűz című műsorát hallgatva-nézve, velem együtt több barátom fel-szisszent, amikor Te valami olyat mondtál, hogy Bajcsy-Zsilinszkyt ugyan nagyon tiszteled a németekkel szemben tanúsított magatartásáért, de ez nem menti fel őt a szemedben korábbi „viselt dolgai”, így Áchim András megölése miatt.

Enyhén szólva: csodálkozom azon, hogy még a magyar értelmiségi elithez tartozók közül is akadnak, akik az Áchim-gyilkosság rágalmaival illetik Zsilinszkyt. És ezt akkor teszik, amikor — korábbi résztanulmányaim betetőzéseként — éppen az idei könyvhét alkalmával jelent meg a Szépirodalmiánál a Bajcsy-Zsilinszky-életrajzom, amelyben meglehetősen részletesen és dokumentáltan bizonyítom, hogy Zsilinszky Gábor — tehát az öccse — lőtt az Endrét ágyára teperő és fojtogató Achimra. (Nem beszélve arról, hogy az e tragédiát kiváltó előzményekről is bőven írok.)

Örülnek, ha a fentiekre való tekintettel valamilyen formában és alkalommal helyreigazítanád múltkorai kijelentéseidet, mert így az a benyomásom támadhat, hogy úgy látszik, még ma is inkább Rákosi Legfelsőbb Bírósága vérbírájának, Domokos Józsefnek a pártkiadónál publikált „művei” alapján ítéled meg az Áchim-Zsilinszky-affért, mint a történelmi tények és igazság alapján.

Ha ezt a korrekt gesztust mégsem tennéd meg, akkor kénytelen leszek nyilvánosan is szóvá tenni a fentieket.

SZÍVÉLYES ÜDVÖZLETTEL:
(VIGH KÁROLY)
A BAJCSY-ZSILINSZKY TÁRSASÁG
ÖRÖKÖS TISZTELETBELI ELNÖKE

Vigh Károly úrnak, a Bajcsy-Zsilinszky Társaság örökös tisztelt elnökének Budapest

Kedves Karcsi!

„Össztűz”-beli szövegemet hallgatva remélem nem szisszentél olyan hangosakat, hogy ne halld mondandóm összefüggéseit. El akartam magyarázni, hogy noha megjelentek a Mózgó Világban, az 1983-as lapátvétel undorító körülményeiről ugyanaz a véleményem, mint régen. Tételelem az, hogy valamely döntés etikai tartalmát későbbi ese-

Áchim L. András — a Zsilinszky fivérek botos-pisztolyos látogatásának „eredményeképp” halt meg

mények, ugyanannak a személynak a későbbi döntései nem módosítják. P. Szűcs Júlia csinálhat ma jó lapot, de ez mit sem változtat azon, hogy 1983-ban visszatartó szolgálatot tett a pártállamnak. Tragikus, elsősorban az ő szempontjából, hogy ezt még ma sem akarja belátni.

Ebben az összefüggésben hoztam fel példának Bajcsy-Zsilinszky Endrét. Abból, hogy tisztelem mint a náciellenes mozgalom hőseit és mártírját, még nem következik, hogy ne ítéljem el korábbi viselt dolgaikat, elsősorban fajvédő magatartását a Horthy-korszak első éveiben. Ebben az összefüggésben említettem az Áchim-gyilkosság ügyét is.

Azóta leveled hatására elolvastam könyved idevonatkozó fejezetét és más fejezeteit is. Állításom lényegét igazolja a műved. Zsilinszky a horthyzmus hajnalán fajvédő volt, Horthy-rajongó, sőt mi több, katonai diktatúrát óhajtott Horthy irányítása alatt. Könyved erkölcsi érdeme, hogy Bajcsy-Zsilinszkyt iránt érzett szereteted ellenére sem szépitetted életútjának ezt a fázisát. Ezzel növeled is alakját: a nagyság bizonyítéka, ha valaki túl tud lépni előítéletein.

Ebben az összefüggésben tettem említést az Áchim-gyilkosságról is. Ezzel a kérdéssel — elismerem — sosem foglalkoztam, így hát elkövettem azt a hibát, hogy megbíztam a mendemondában. Hangsú-

lyozni szeretném, hogy nem Domokos József vérbíró véleménye befolyásolt (akit te egyébként művedben a mai arcpírító divatnak engedve Domokos-Deutschnak nevezel, és hol a Rákosi-korszak, hol pedig (56. o.) az 1956 utáni idők Legfelsőbb Bíróságának vezető bírájaként emlegetsz). Az ő idevágó munkáit ugyanis nem ismerem. Fel sem tudom fogni, hogy éppen te, aki kapcsolatban álltál annak idején a demokratikus ellenzékkel, és részt vettél a forradalom harmadik évfordulóján a lakásomon tartott 1956-os konferencián, hogyan veszed magadnak a merészséget ahhoz, hogy egy vérbíró iránti szellemi rokonszenvvel gyanúsíts. Ez a tetteid napnál világosabban mutatja, miféle ingoványos talajra tévedtek a vitáink.

De vissza az Áchim-ügyhöz. Könyvedben az áll, hogy a két Zsilinszky fivér botokkal és pisztolyokkal felszerelve meglátogatta Achimot, hogy elégtételt vegyenek rajta az apjukon és lánytestvérükön esett sérelemért. A látogatás eredményeképpen Áchim meghalt, igaz, nem Endre, hanem Gábor golyóitól. Elhiszem neked, hogy ez így történt, és sajnálom, hogy nem került elem a könyved az „Össztűz”-beli fel-lépésem előtt. De az általad közölt adatok ismeretében hadd kérdezzem meg: miféle háborzongató mentalitásra vall ez a pisztolyos-botos látogatás vasárnap reggel nyolc

órákor? Nem a „keletiség” megnyilatkozása ez, a szó adys értelmében, nem a feudális, úri Magyarország halálos gesztusa, mely szóban vagy írásban elkövetett sérelemre bottal és golyóval válaszol? Állítható-e, amit te Illyés Gyulára hivatkozva írsz, hogy az egyik látogatónak „se közvetett, se közvetlen” szerepe nem volt Áchim halálában?

Elismerem tehát, hogy feltehetően nem Bajcsy-Zsilinszky Endre golyója ölte meg Achimot; de hivatkozásom a maga összefüggésében továbbra is helytálló. Attól, hogy tisztelem a náciellenes harc mártírját, még meglehet a magam pocskék véleménye a „keletiség” bajnokáról és a horthysta fajvédőről. Én sem tehettem jóvá börtönéveimmel és ellenzéki buzgólkodásommal az 1952-ben írott Rákosi-versemet, a tettek önmagukban és saját történelmi összefüggésükben ítélték csak meg.

ÜDVÖZÖL: EÖRSI ISTVÁN

Ui.: Felhatalmazlak rá, hogy ezt a levelet, persze a magadéval és esetleges viszontválasszoddal együtt, bármilyen sajtóorgánumban leközöld. Én vasárnap elutazom, és csak augusztus 10-e táján érkezem haza, több „korrekt gesztust” ebben az ügyben elfoglatásom miatt nem tehetek. Ha élsz engedéllyemmel, kérlek, a szóban forgó lapból küldess egy példányt a lakásomra. Ha óhajtod, augusztus 10-e után én is elhelyezhetem valahol a levélváltásunkat.

Csak ahhoz ragaszkodom, hogy levelem teljes szövegét publikáld, amennyiben ez a megoldás számodra elfogadható. (Ez az utószó elhagyható persze.) Ha más elégtételt kívánsz, állok elébe, csak kérlek, ne pisztollyal és bottal gyere.
ÜDV! E. J.

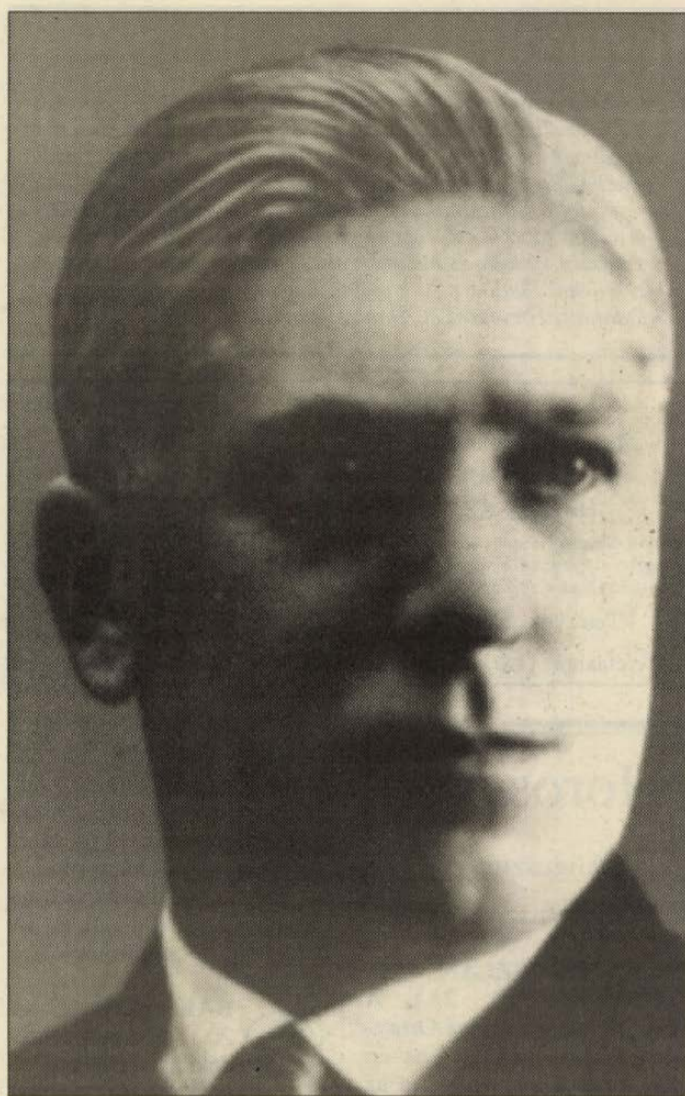
Eörsi István úrnak Budapest

Kedves Pista!

Köszönöm, hogy ily behatóan és érdemlegesen válaszoltál levelemre. Engedd meg, hogy néhány észrevételt fűzzek soraidhoz, mert így — gondolom — talán sikerül „ki-gyomlálni” néhány félreérté- sedet és ennek során az érdemi kérdést: a Zsilinszky-problémát is jobban megérted.

„Össztűz”-beli szövegéd szerkesztett része — amely nyomtatásban is megjelent — tartalmazta a Mózgó Világgal kapcsolatos véleményedet, s azzal teljesen egyetérték.

Ebben az összefüggésben említetted Zsilinszkyt és mondtad róla az általam inkriminált dolgokat. Örülök, hogy

Bajcsy-Zsilinszky Endre — feltehetően nem az ő golyója ölte meg Achimot. (A felvétel Vigh Károly közelmúltban megjelent könyvének címlapjáról készült)

ennek hatására elolvastad Bajcsy-Zsilinszky-életrajzomat, és könyvem „erkölcsi érdemének” tekintet objektív-tátsomat.

Feltételezésem, hogy Domokos Józsefnek a Kossuth Kiadónál megjelent két könyve (Áchim L. András. Bp. 1971; Két per egy kötetben. Bp. 1978.) alapján ítéled meg az Áchim-Zsilinszky-affért, abból adódik, hogy ez a szerző — a pártkiadó jóvoltából — nagy példányszámban publikálhatta a Zsilinszky család iránti gyűlölettel és elfogultságtól hemzsegő ferdítéseit a témáról. Ami pedig azt illeti, hogy őt Domokos-Deutschnak neveztem, azt nem az „arcpírító divat” miatt tettem, hanem egyrészt, hogy össze ne tévesszék őt a Bajcsy-Zsilinszky Társaság sajtópublikációiból is ismert vezetőségi tagjával (Domokos Istvánnal), másrészt — békéscsabai lévén a család — itt így ismerik. Egyébként mellékletként küldöm Néked a Magyar Nemzet július 11-ei számában megjelent gyászjelentést Berényi (Berger) Tihamér haláláról, amelyet dr. Berényi Tamás és családja helyezett el a lapban! Mindebből azt láthatod, hogy nem a „divatnak” hódolok!

Ami azt a kérdéset illeti, hogy „miféle háborzongató mentalitásra vall ez a pisztolyos-botos látogatás”, erre Te magad válaszolsz — Adyra hivatkozva —, amely szerint ez „a keletiség” megnyilatkozása, „a feudális, úri Magyarország halálos gesztusa...”

Bármennyire is tetszetős ez a beállításod, ha ezzel szemben a tényeknél maradvan elolvasad a könyvem elején a Származás című fejezetet, abban bizonyítom, hogy lényegében két paraszt-polgár származású család állt szemben egymással. A szembenállást pedig — és ezt ne feledd! — Áchim magatartása provokálta ki, hiszen még az elfogult Domokos is megírja Áchim-

ról, hogy „ez az ember nem tudott — és nem is akart — uralkodni indulatain...”. Hogy pedig miként került sor a Zsilinszky fiúk „pisztolyos-botos” látogatására Áchim házában, erre a fentiekben kívül a könyvemből idézek: „Volt egy időszak Békéscsabán, amikor Áchim emberei bevették ellenfeleink ablakait vagy este az utcán orvul rájuk törve megverték őket.

Mindez előrevetítette az árnyékát a bekövetkező tragédiának...” (29. o.) Ezek után ne csodálkozz azon, hogy egy ilyen veszedelmes férfiúhoz — aki például a csabai állomáson képes volt megverni a Huszadik Század munkatársai közé tartozó, köztisztviselőnek álló evangélikus lelkészt, Szerberényi L. Zsigmondot — nem lehetett csupán egy pár glazékesztyűvel beállítani...

Végül is köszönöm Neked, hogy válaszzal lehetőséget adtál nekem a félreértések és a problémák — egy rövidke levélterjedelemben történő — tisztázására. Gondolom: ez a mi levélváltásunk nem az „ingoványos talajra” tévedt vitákat szaporítja. Ellenkezőleg! Nem beszélve arról, hogy ma is szívesen gondolok az 56-os forradalom 30. évfordulóján a lakásodon lezajlott „illegális” konferenciánkra. Ami pedig a múltbeli kapcsolataim illeti a demokratikus ellenzékkel, azt ma sem tagadom. Éppen ezért ezúton már jó előre meghívlak a Bajcsy-Zsilinszky Társaság őszi programjában szereplő, a magyar októberről szóló vitauilésünkre, mint aki még a nehéz időkben is e témával kapcsolatban egyik előadónk voltál.

Budapest, 1992. július 12.

BARÁTI ÜDVÖZLETTEL: VIGH KÁROLY

(Vigh Károly és Eörsi István vitájának szövege eredetileg a Magyar Hírlapban jelent meg. A téma megyei vonatkozása miatt onnan vettük át a szerkesztőség hozzájárulásával.)